

Massegraven i Katyn

9/8-89

Dagbladet

102270

Om lag 4500 polske offiserer ble massakrert og kastet i massegraver i Katynskogene, like ved Smolensk. Stalin og etterkrigens Sovjetunionen hevdet at morderne var tyskere. Gorbatsjov har lovet Polen å oppklare saken, og nå kommer erkjennelsen: Det var det hemmelige sovjetiske politiet NKVD som foretok massakren, trolig i 1941.

■ ■ Avsløringen kommer i det sovjetiske bladet Moscow News, som den engelsk-språklige utgaven heter. Den 2. august brakte bladet meldingen. Men allerede den 21. mai i år hadde bladet en helsides artikkel om Katyn: «Bekreft eller dementer». Her ble de vestlige anklagene mot Stalins politikk gjentatt. Dessuten ble det gjengitt en samtale mellom Stalin og den polske general Anders, som ville vite hvor det var blitt av om lag 10 000 polske offiserer, som angivelig befant seg i sovjetisk fangenskap.

Stalin svarte: - De unnslapp.
General Anders: - Hvor dro de?
Stalin: - Muligens til Manchuria.

■ ■ Moscow News for 2. august si-

terer en rekke vitner som skal ha sett hva som foregikk i Katynskogen. Artikkelen har tittelen: «Katyn-skogens hemmelighet». Et vitne fra landsbyen Gnezdova, like ved skogen, forteller: I 1943, da området var okkupert av tyskerne, gikk to av landsbyens innbyggere, Ivan Andrejev og Fedor Kouftikov, til tyskerne og fortalte at «våre hadde skutt ned polakker». Tyskerne beordret så landsbybefolkningen til å grave. Først fant man 17 sovjetiske evangelister, derpå 300 polakker, og til slutt 18 sovjetborgere, blant dem også kvinner.

■ ■ Bladet skriver videre at det er vanskelig å finne vitner fra denne perioden. Mange nekter å minnes denne tida, men mange har antydning at det eksisterte en NKVD-leir i Katynskogen på den tida. Innbyggerne i nærheten forteller at helt fra 1935 kom lastebiler med folk til området, og at de som ble skutt, ble begravet i skogen. Et annet vitne forteller at barna pleide å stjele klær fra de døde: «Enkelte ganger kunne vi se at noen av dem pustet ennå».

■ ■ Hvor mange polske krigsfanger ble myrdet av Stalin? Det er blitt kalt det største snikmord siden Djengis Khan. Sikkert er det at Sovjetunionen etter avtalen med tyskerne om Polen, fikk et sted mellom 10 000 og 15 000 polske offiserer i sin «varetekt». I Katynskogen ble det funnet 4400 av

SIDE 2

KARL EMIL
HAGELUND

■ ■ Det sovjetiske bladet Moscow News avslørte den 2. august i år at det var Stalins NKVD-tropper som massakrerte de polske offiserene i Katynskogen. Det er en sensasjonell helomvending, for Moskva har tidligere gitt Hitler skylden.

dem. Tyskerne som sa de fant massegravene i 1943, anklaget Sovjet for å stå bak. Men helt opp til dags dato har sovjetiske myndigheter benektet enhver skyld. Artikkelen i Moscow News antyder nå en endring.

■ ■ Det er en ømtålig sak i Polen. I 1987 ble det nedsatt en sovjetisk-polsk kommisjon som skulle utrede denne saken. Gorbatsjov hadde talt om «de blanke sidene» i

historien. Nå skulle disse blanke sidene fylles. Men ennå har ikke kommisjonen kommet med sin rapport.

■ ■ Etter de opplysninger som innbyggerne fra Gnezdova kommer med, må Katyn-området helt fra 1935 ha vært et deportasjonsområde for Stalins ofre. Plutselig i 1940 må enten Stalin eller en av hans nærmeste ha fått den ideen at de polske krigsfangene ikke var til å stole på og at de derfor skulle likvideres av NKVD-troppene.

■ ■ Da Sovjetunionen ble overfalt av Hitler, ble det igjen aktuelt med en egen polsk armé. Og under oppsetningen av denne, og mens jakten på kvalifiserte offiserer pågikk, fikk man et inntrykk av at noen angret på likvideringen.

■ ■ Fire polske offiserer fikk et møte med NKVD-sjefen Beria. Beria ville organisere en polsk panserdivisjon. En av de polske offiserene spurte hvor man skulle få offiserene fra, og nevnte to leirer der han antok at krigsfangene befant seg. Til dette svarte Beria: «Vi har begått en stor bommert.» Han gjentok to ganger: «Vi har gjort en stor feil.»

■ ■ «Feilen» Beria refererte til, var det hensynsløse massermordet på blomsten av den polske forsvarsmakten.

PÅ KORNET

Karl Emil Hagelund

Stalins synder

Svenske stats- og utenriksministre har på rad og rekke brakt Raoul Wallenberg-saken på dagsorden ved besøkene sine i Moskva. Som kjent forsvant Wallenberg i Budapest på vei til det sovjetiske hovedkvarteret i 1945. Han hadde da reddet om lag 100 000 jøder.

Svenske myndigheter har gått stille i dørene i denne saken. Rekorden ble satt av utenriksminister Östen Undén i 1947 under møtet med Vysjinskij, Stalins bøddel og anklager under de store prosessene. Vysjinskij løy Undén rett opp i ansiktet og sa at Wallenberg – så vidt Moskva visste – var drept av ungarske fascister i kaoset i Budapest.

Den svenske utenriksminister erklærte seg tilfreds med svaret. Men Wallenberg-familien mente at Vysjinskij løy og sa dette til Östen

Undén. Utenriksministeren var en mann som tok seg selv svært så høytidelig og ble meget vred på familien.

Undéns unnskyldighet innledet årtiers forsiktighet i det svenske utenriksdepartementet. Hadde man kjørt hardt i begynnelsen hadde kanskje ikke Stalins villige lakei sluppet så lett fra dette spørsmålet. Seinere måtte imidlertid Moskva innrømme at de hadde hatt Wallenberg fengslet, men at han døde av hjertesvikt i Lubjanka-fengslet i 1947. Men nye vitneprover kom, og det var dem som påsto at han var blitt sett i fangeleirer seinere.

Glasnost har nå ført til at Gorbatsjov innbyr Wallenberg-familien til Moskva, og lover å åpne arkivene.

Vil man få en ny avsløring av Stalins syke mistanker? Da Wallenberg ble tatt, var diktatoren allerede i gang med å utvikle en sterk antisemittisme, og mente at internasjonale jødiske hjelpeorganisasjoner var imperialistiske spionasjeorganisasjoner. Wallenberg har sikkert hatt kontakt med noen av disse. Det kunne være nok til at apparatet ble satt i gang.

Arkivene vil muligens gi oss svaret. Kanskje ville vi fått sannheten tidligere, hvis ikke Östen Undén hadde hatt så naive forestillinger om det stalinistiske maktapparatet.